

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

TRẦN THỂ ANH

**HUYỆN CHỢ ĐỒN TỈNH BẮC KẠN
TRONG KHÁNG CHIẾN CHỐNG THỰC
DÂN PHÁP
(1945-1954)**

CHUYÊN NGÀNH: LỊCH SỬ VIỆT NAM

MÃ SỐ: 60.22.54

LUẬN VĂN THẠC SĨ LỊCH SỬ

**NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:
TS. HOÀNG NGỌC LA**

Thái nguyên, 2007

Lời cam đoan

*Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi.
Các số liệu, kết quả trong luận văn là trung thực, đề tài không lặp
với bất cứ một luận văn nào khác.*

MỤC LỤC

Nội dung	Trang
Mở đầu	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề	3
3. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu, nhiệm vụ của đề tài	6
<i>3.1. Đối tượng nghiên cứu</i>	6
<i>3.2. Phạm vi nghiên cứu</i>	6
<i>3.3. Nhiệm vụ của đề tài</i>	6
4. Nguồn tư liệu và phương pháp nghiên cứu	7
<i>4.1. Nguồn tư liệu</i>	7
<i>4.2. Phương pháp nghiên cứu</i>	7
5. Đóng góp của luận văn	7
6. Bố cục của luận văn	8
Chương 1: CHỢ ĐÒN (BẮC KẠN)- ĐIỀU KIỆN TỰ NHIÊN, XÃ HỘI VÀ TRUYỀN THỐNG ĐẤU TRANH.	9
1.1. Vị trí địa lý, điều kiện tự nhiên	9
1.2. Đặc điểm kinh tế- Xã hội	14
<i>1.2.1 Đặc điểm kinh tế</i>	14
<i>1.2.2 Đặc điểm xã hội</i>	17
1.3. Truyền thống đấu tranh	22
Chương 2: XÂY DỰNG, BẢO VỆ CHÍNH QUYỀN DÂN CHỦ NHÂN DÂN VÀ GÓP PHẦN XÂY DỰNG AN TOÀN KHU, CHUẨN BỊ KHÁNG CHIẾN (1945-9/1947)	34
2.1. Xây dựng, củng cố chính quyền cách mạng	34

2.2. Xây dựng cơ sở Đảng, ATK, chuẩn bị lực lượng đối phó khi chiến sự lan rộng	46
2.2. 1. Xây dựng tổ chức cơ sở Đảng.	46
2.2.2. Xây dựng An toàn khu.	48
2.2. 3. Chuẩn bị lực lượng về mọi mặt đối phó khi chiến sự lan rộng.	57
Chương 3: TRỰC TIẾP CHIẾN ĐẤU BẢO VỆ QUÊ HƯƠNG, XÂY DỰNG HẬU PHƯƠNG, PHỤC VỤ TIỀN TUYẾN VÀ AN TOÀN KHU (10/1947-7/1954)	61
3.1. Trực tiếp chiến đấu bảo vệ và giải phóng quê hương (10-11/1947)	61
3.2. Xây dựng, bảo vệ hậu phương và An toàn khu, tham gia giải phóng Bắc Kạn (12/1947-1949)	71
3.3. Tiếp tục xây dựng hậu phương và ATK, phục vụ tiền tuyến (1950-1954)	79
Kết luận	94
TÀI LIỆU THAM KHẢO	99

BẢNG CHỮ CÁI VIẾT TẮT

CHỮ CÁI VIẾT TẮT	NỘI DUNG
ATK	An toàn khu
BNCLSD	Ban Nghiên cứu lịch sử Đảng
C	Cặp
CHQS	Chỉ huy quân sự
DTTN	Dân tộc thống nhất
ĐVBQ	Đơn vị bảo quản
H	Hà Nội
HS	Hồ sơ
Nxb	Nhà xuất bản
QĐND	Quân đội nhân dân.
KC-HC	Kháng chiến - Hành chính

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Chợ Đồn nằm ở phía tây của tỉnh Bắc Kạn, là cầu nối giữa Bắc Kạn và Tuyên Quang, có nhiều đóng góp trong tiến trình dựng nước và giữ nước của dân tộc. Là huyện có đủ các điều kiện phát triển nền kinh tế tự nhiên tự cung, tự cấp, Chợ Đồn sớm trở thành nơi hội tụ, sinh sống của nhiều dân tộc. Trong quá trình tồn tại và phát triển, đồng bào dân tộc trong huyện đã xây dựng được cho mình những truyền thống tốt đẹp về lao động sản xuất, xây dựng bản sắc văn hoá và đấu tranh chống giặc ngoại xâm.

Bước vào thời kỳ vận động giải phóng dân tộc, nêu cao truyền thống yêu nước chống giặc, nhân dân các dân tộc Chợ Đồn đã hăng hái tham gia các đoàn thể cứu quốc của Mặt trận Việt Minh. Trong cao trào chống Nhật cứu nước, chớp lấy thời cơ thuận lợi, đồng bào đã anh dũng đứng lên đấu tranh đánh đổ chính quyền đế quốc và tay sai, giành chính quyền về tay nhân dân, góp phần đưa đến thắng lợi vĩ đại của Cách mạng Tháng Tám trong cả nước.

Trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược (1945-1954), phát huy thắng lợi của Cách mạng Tháng Tám, nhân dân các dân tộc Chợ Đồn dưới sự lãnh đạo của Đảng đã ra sức củng cố chính quyền cách mạng, xây dựng lực lượng vũ trang, chuẩn bị mọi mặt để chống lại cuộc tấn công xâm lược của thực dân Pháp lên Việt Bắc.

Nằm ở trung tâm căn cứ địa kháng chiến, có vị trí chiến lược cơ động, Chợ Đồn là một trong những địa phương ở Bắc Kạn được Trung ương Đảng, Chính phủ chọn làm nơi xây dựng an toàn khu (ATK). Đó là nơi ở và làm việc của Chủ tịch Hồ Chí Minh, Tổng Bí thư Trung ương Đảng Trường Chinh, Thủ tướng Phạm Văn Đồng, Đại tướng Võ Nguyên Giáp...để lãnh đạo toàn dân kháng chiến; là nơi ở và làm việc của nhiều cơ quan Trung ương, kho tàng, xưởng máy...Vinh dự được Trung ương chọn làm nơi xây dựng

ATK, quân và dân Chợ Đồn đã ra sức xây dựng và bảo vệ ATK, đóng góp lương thực, thực phẩm đảm bảo hậu cần tại chỗ.

Trong chiến dịch Việt Bắc thu- đông năm 1947, quân và dân Chợ Đồn đã anh dũng chiến đấu, thực hiện cuộc chiến tranh nhân dân, toàn dân đánh giặc lập nhiều chiến công, góp phần làm thất bại âm mưu đánh nhanh, thắng nhanh của thực dân Pháp, bảo vệ an toàn các cơ quan Trung ương, lực lượng kháng chiến trên căn cứ địa.

Sau khi quê hương được giải phóng (tháng 11-1947), là hậu phương kháng chiến, Chợ Đồn đã góp phần quan trọng vào thắng lợi của các chiến dịch giải phóng Bắc Kạn (tháng 8-1949), Biên giới thu - đông năm 1950; Các chiến dịch sửa chữa cầu đường số 3 do máy bay giặc Pháp phá hoại, đặc biệt là chiến dịch lịch sử Điện Biên Phủ thắng lợi vẻ vang, lấy lòng năm châu, chấn động địa cầu, kết thúc 9 năm kháng chiến trường kỳ đầy hy sinh gian khổ của dân tộc.

Với những thành tích vẻ vang trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp, Đảng bộ và nhân dân các dân tộc Chợ Đồn đã có vinh dự được Đảng và Nhà nước phong tặng danh hiệu “Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân” cho đơn vị huyện và 12 xã, cùng nhiều huân chương cho huyện và nhiều huân, huy chương cho các gia đình và cá nhân có công với nước, có nhiều đóng góp cho cách mạng và cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược.

Vì vậy, nghiên cứu về Chợ Đồn trong cuộc kháng chiến chống Pháp (1945-1954) vừa có ý nghĩa khoa học, vừa có ý nghĩa thực tiễn sâu sắc. Nội dung luận văn dựng lại bức tranh lịch sử về cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp của quân và dân huyện Chợ Đồn từ 1945-1954. Qua đó, góp phần bổ sung tài liệu vào việc nghiên cứu lịch sử cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp (1945-1954) của dân tộc, cổ vũ nhân dân các dân tộc Chợ Đồn phát huy

truyền thống yêu nước cách mạng trong sự nghiệp xây dựng, đổi mới đất nước và bảo vệ Tổ quốc.

Công trình nghiên cứu còn là tài liệu quan trọng phục vụ công tác nghiên cứu, giảng dạy lịch sử địa phương tại các trường phổ thông trong huyện, góp phần bảo tồn di tích ở Chợ Đồn ...

Với những lý do trên, tôi chọn đề tài : “**Chợ Đồn (Bắc Kạn) trong cuộc kháng chiến chống Pháp 1945-1954**” làm luận văn thạc sĩ lịch sử.

2- Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Cho đến nay, trong nhiều công trình nghiên cứu lịch sử viết về cuộc kháng chiến chống Pháp (1945-1954) của nhân dân tỉnh Bắc Kạn, trong đó cuộc đấu tranh của nhân dân Chợ Đồn được đề cập trên những khía cạnh khác nhau, ít nhiều có quan hệ đến đề tài.

Cuốn “Lịch sử kháng chiến chống Pháp (1945-1954) gồm 6 tập, do Viện Lịch sử Quân sự, Bộ Quốc phòng xuất bản năm 1985. Công trình đã dựng lại toàn bộ cuộc kháng chiến chống Pháp của cả nước, trong đó đã có những nét khái quát về cuộc kháng chiến của quân và dân Chợ Đồn.

Cuốn “Tổng kết chỉ đạo thực hiện nhiệm vụ chiến lược quân sự của Liên khu Việt Bắc (1945-1954)”, nhà xuất bản Quân đội nhân dân, Hà Nội, tập 1: 1990, tập 2, tập 3: 1991 do Bộ Tư lệnh quân khu I biên soạn. Cuốn sách đã nêu lên những nhiệm vụ quan trọng về quân sự, chính trị, hậu cần của Liên khu Việt Bắc trong kháng chiến chống Pháp.

Cuốn “Việt Bắc 30 năm chiến tranh cách mạng”, nhà xuất bản Quân đội nhân dân, Hà Nội, tập 1: 1990, do Bộ Tư lệnh Quân khu I biên soạn. Cuốn sách này đã trình bày toàn bộ cuộc kháng chiến chống Pháp của nhân dân Việt Bắc, trong đó cuộc chiến đấu của nhân dân huyện Chợ Đồn cũng được đề cập tới như xây dựng và bảo vệ ATK, đánh quân Pháp ở huyện lỵ...

Đề tài nghiên cứu cấp bộ “Tìm hiểu an toàn khu Trung ương(ATK) trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp (1945-1954), Khoa lịch sử, trường Đại học sư phạm Việt Bắc, 1994, do các tác giả Nguyễn Xuân Minh (Chủ biên), Hoàng Ngọc La, Đỗ Hồng Thái biên soạn. Đề tài nghiên cứu quá trình xây dựng và phát triển của ATK, chỉ ra vị trí, vai trò của nó trong kháng chiến, thấy được tầm nhìn chiến lược sáng suốt của Trung ương Đảng và Chủ tịch Hồ Chí Minh, đồng thời khẳng định sự đóng góp to lớn của đồng bào các dân tộc Việt Bắc, vùng ATK nói chung và Chợ Đồn nói riêng đối với sự nghiệp kháng chiến.

Những diễn biến cơ bản về cuộc kháng chiến chống Pháp ở Chợ Đồn còn được nêu lên trong các công trình nghiên cứu: “Lịch sử Quân đội nhân dân Việt Nam”, Nhà xuất bản Quân đội nhân dân, Hà Nội, 1974; “Cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược 1945-1954”, Nhà xuất bản Sự thật, Hà Nội, 1960.

Từ khi tỉnh Bắc Kạn được tái lập (1/1/1997), việc nghiên cứu lịch sử Đảng bộ tỉnh Bắc Kạn, lịch sử đảng bộ các huyện của tỉnh Bắc Kạn trong đó có huyện Chợ Đồn được các cấp uỷ quan tâm.

Năm 1997, nhân dịp kỷ niệm 50 chiến thắng Việt Bắc thu - đông 1947, Tỉnh uỷ Bắc Kạn, Bộ tư lệnh quân khu I đã phối hợp tổ chức cuộc Hội thảo khoa học: “Bắc Kạn với chiến thắng Việt Bắc thu - đông 1947” và cho ra đời cuốn kỷ yếu mang tên hội thảo. Kỷ yếu tập hợp 28 bài tham luận, báo cáo khoa học của các cơ quan, tướng lĩnh, cán bộ lão thành cách mạng, các nhà nghiên cứu lịch sử thuộc các viện nghiên cứu, trường đại học trong và ngoài quân đội...với nhiều nội dung phong phú, tập trung làm rõ âm mưu của thực dân Pháp trong cuộc tấn công lên Việt Bắc thu - đông 1947, những nhân tố góp phần làm nên chiến thắng, sự tham gia đóng góp của quân và dân các dân tộc Việt Bắc, Bắc Kạn trong đó có Chợ Đồn và ý nghĩa thắng lợi của chiến

dịch Việt Bắc. Kỷ yếu là một trong những tài liệu quan trọng cho việc thực hiện đề tài.

Cũng trong năm 1997, Bộ Tư lệnh Quân khu I còn cho ra mắt bạn đọc cuốn “Trung đoàn 72 Bắc Kạn”. Cuốn sách viết về truyền thống đấu tranh xây dựng và những chiến công trên mặt trận đường số 3 của Trung đoàn từ khi thành lập năm 1946 đến tháng 9 năm 1954, trong công cuộc chiến đấu bảo vệ và giải phóng quê hương của quân và dân Chợ Đồn có vai trò to lớn của Trung đoàn 72.

Năm 2000, Tỉnh uỷ Bắc Kạn đã chỉ đạo và xuất bản cuốn “Lịch sử Đảng bộ tỉnh Bắc Kạn” tập 1. Cuốn sách đã đề cập tới sự lãnh đạo của Đảng bộ đối với cuộc kháng chiến chống Pháp 1945- 1954 của quân và dân các dân tộc trong tỉnh, trong đó có Chợ Đồn.

Cuốn “Bắc Kạn lịch sử kháng chiến chống thực dân Pháp (1945-1954)”, nhà xuất bản Quân đội nhân dân, Hà Nội, 2001, do Đảng uỷ- Bộ chỉ huy quân sự tỉnh Bắc Kạn biên soạn . Cuốn sách đã góp phần làm sáng tỏ những đóng góp quan trọng của quân và dân Bắc Kạn trong 9 năm trường kỳ kháng chiến của dân tộc chống thực dân Pháp. Đây là nguồn tài liệu quý cho việc thực hiện đề tài.

Gần đây nhất, năm 2006, Đảng uỷ- Ban chỉ huy quân sự Chợ Đồn đã cho xuất bản cuốn “Chợ Đồn lịch sử kháng chiến chống thực dân Pháp và Đế quốc Mỹ (1945-1975)”. Cuốn sách đã dựng lại bức tranh tương đối đầy đủ về những đóng góp của quân và dân Chợ Đồn trong hai cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp và đế quốc Mỹ. Cuốn sách thực sự là nguồn tài liệu quý báu để thực hiện đề tài.

Có thể nói, Chợ Đồn mảnh đất kiên cường, bất khuất trong kháng chiến chống thực dân Pháp đã thu hút sự chú ý của nhiều nhà khoa học. Mặc